

Araştırma Makalesi

Babürlü Sultanı “Gülbeden Begüm”

Hilal Şahin*

Öz

Hindistan’a Türk tarihinin en parlak dönemini yaşatan, tarihin en büyük Türk devletlerinden biri olan, Sultan Babür’ün kurduğu Babürlü (Gürkanlı) Devleti, Hindistan’a uzun süre hâkim olur (1526-1858) ve bu coğrafyaya edebi alanda eşsiz eserler bırakır. Edebiyat, adeta babadan-toruna miras olarak kalarak herkes bu alanda payına düşeni yaşar ve yaşatır. Babür Şah, edebi alanda da adından çok söz ettiren müstesna bir hükümdar olarak görülür. Başlattığı yazarlık geleneği, Gülbeden ve sonrasına kadar önemini korur. Kendi hatıralarını ince bir üslupla kaleme alarak bunları Türkçe’nin önde gelen şaheserleri arasında yer alan Babürnâme isimli hatıratında toplar. Oğlu Hümâyün Şah, torunu Ekber Şah da edebiyat alanında çok başarılı faaliyetlere öncülük eder. Kızı Gülbeden ise kendi devri için son derece önemli olan Hümâyunnâme’yi telif eder. Gülbeden’in yaşadığı dönemi ayrıntılı bir şekilde nakşettiği eseri devrin tarihine ışık tutmaktadır. Ancak ne yazık ki Gülbeden, dönemi bize yansıtan önemli bir yazar olarak çok fazla bilinmeyen bir Sultan’dır.

Anahtar Kelimeler: Babür Şah, Hümâyün Şah, Gülbeden, Hümâyunnâme, Ekber Şah.

* Yrd. Doç. Dr , Giresun Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, E-posta:
hilalcaglayan1@gmail.com

Sultans of Babur's: Gulbadan Begum

Abstract

India who has the most brilliant period of Turkic history, Turkic State Babur (Mughals), has left unique works in the literary field this region. Literature, which has been inherited from father to grandson, almost everyone who lived in this area and has had its share. Founder of the Turkic State Babur, which has made much of an exceptional ruler named in the literary field. Writing tradition that flourished until the daughter Gulbeden and beyond. He has penned his own memories of a fine style and located them in "Baburnama" which is among leading Turkic masterpieces collected in the memoir. Humayun also had interested in literature and wrote poetry. Akbar Shah in literature like his father Humayun has led to a very successful activity. Babur's daughter Gulbeden also had wrote "Hümâyunnâme", is extremely important for their era. She is a Sultan who is little-known and also light the era to the future. n our study focuses on the life of Sultan Gulbeden.

Keywords: Babur Shah, Humayun Shah, Gulbeden,Hümâyunnâme, Akbar Shah.

Giriş

Bu çalışmada, Hindistan'da kurulan Hindistan Türk Devleti Babürlülerin¹ kurucusu Babür² Şah'ın kızı Gülbeden Begüm'ün hayatına dair bilgi sunmaya gayret edeceğiz. Gülbeden, kaleme aldığı hatıratı göz önüne alındığında ve yaşadığı döneme bakıldığında bilinmesi gereken, şahsına münhasır bir kadındır.

Bir kadın her zaman her şeydir. Bazen bir anne, bazen bir eş, bir arkadaş, bir baba, bir sırdaş, bir yazar, bir şair... İşte Gülbeden Begüm, bir Babürlü Sultanı, bir kadın, bir yazar aynı zaman da bir tarihçi. Yazdığı hâtıratı ile tanınan Sultan, kendi dönemini büyük bir titizlikle kaleme almıştır. Bıkmadan usanmadan yazmayı kendine görev edinen her gününü, her anını kaleme alan bir isim. Çalışmamızda onu sadece kadın kimliğiyle değil bir tarihçi ve bir yazar kimliğiyle de ele alacağız. Bu bağlamda tarihe bir yolculuk yaparak mevcut verilerle Gülbeden Begüm'ü tanımaya çalışacağız. Ancak daha öncesinde şu anekdotu belirtmekte fayda olduğu kanısındayız.

Türklerin,Hindistan gibi kendilerine yabancı olan bir coğrafyada yüzlerce farklı dil ve ırktan insanı kısa zamanda hâkimiyeti altına alarak yüzyıllarca idare etmeleri tarihçiler tarafından o çağların en büyük olayları arasında gösterilirken Türkiye tarihçiliği tarafından ne yazık ki, bu durum ihmal edile gelmiştir.

Prof. Dr. Salim Cöhce bir yazısında şöyle diyor:

“Millî tarihimiz hakkındaki tartışmalar bir yana tarihi sadece geçmişteki yazı dizisi gibi gören ve bu yönde araştırma yapmak üzere zaman harcanmasına akıl erdiremeyenler de var. (...) Oysaki tarihini tanımayan kendisini bilmeyen bir toplum tıpkı hafızasını kaybetmiş akıntıya kapılıp nereye sürüklendiğini bilmeyen insanlar gibidir.”³

Bu bağlamda Batılı araştırmacı ve yazarların Türk tarihine daha çok ilgi duymakta olduğu söylemek yerinde olacaktır. Günümüzde Gülbeden Begüm ve diğer Babürlü sultanları hakkında yapılan çalışma yok denecek kadar az. Batı literatürünün Türkçe çalışmalara nazaran çok daha zengin olduğunu söylemek mümkün. Gülbeden Sultan'ın hayatını konu

¹ Salim Cöhce, Hindistan'da Kurulan Türk Devletleri “Türkler” IV, 2002, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 716.

² Babür Şah, “Padişah” unvanını alan ilk hükümdardır. Onunla başlayan bu unvan yıkılışa kadar devam etmiştir.

³ Salim Cöhce, Türk Tarihine Giriş, Elazığ, Çağ Ofset, 1995, s. IV.

alan çalışmamız kapsamında taranan eser ve kaynaklarda da bu ilgi net bir şekilde görülmüştür.⁴

Babür Şah ile başlayan edebi çalışmalar nesilden nesile nakış gibi ilmek ilmek işlenmiş, günümüze kadar ulaşabilen; birçok edebiyatçı ve tarihçiye ışık tutan eserlere öncülük etmiştir. Kendi döneminin önemli olaylarını hatıralarla birleştiren edebi ürünler, hem çağının modernitesini göstermesi hem de çağını tarihin sayfalarına taşıyan bir köprü vazifesi görmesi bakımından kayda değerdir. Diğer yandan da Hint medeniyetinin Türk kültür ve edebiyatına etkisi olduğunu ifade etmek de gerekir. Babürlüler, Gaznelilere göre hem Türk kültürüne daha yatkın olmaları ve hem de edebiyat dillerinin Türkçe olması sayesinde yaklaşık üç yüz yıl boyunca bölgeye Türk kültürünü hâkim kılmışlardır.

Kadının, kültürü oluşturan temel etmen olduğunu ve toplum yapısındaki önemi zaten bilinen bir gerçektir. Bu gerçekten hareketle Babürlü Sultanı Gülbeden Begüm'ü tanımadan önce Babürlüler dönemine kadar geçen süreye kısaca değinmenin faydalı olacağı kanısındayız.

Çok farklı dinî ve etnik grupların yaşadığı Hindistan ile Türklerin ilişkileri M.Ö. I. binin başlarına kadar uzanmaktadır.⁵ Ancak Türklerin Hindistan'da etkili olması, Gazneliler Devleti'nin kuruluşuyla (963-1187) başlayarak⁶ Sultan Mahmut (990-1030) döneminde en yüksek seviyeye ulaşmıştır.⁷ Bu dönemde, Türkler, Hindistan'da birçok alanda faaliyetler yapmış tarihe adını altın harflerle yazdırmıştır.⁸ Hindistan'da ilk büyük siyasi değişiklikleri Babürlüler yapmış; Babür Şah ile başlayan Hindistan Türk İmparatorluğu dönemi, Hindistan'daki Müslüman-Türk hâkimiyet ve medeniyetine dair gelişmelerin bir devamını oluşturmuştur. Önceleri Hindistan'da, Fergana'da saltanat süren Babür, daha sonra Mâveraünnehr'de hâkimiyeti kaybederek kazaklık durumuna düşünce Afganistan'a geçmiş,⁹ 1526 yılından itibaren de Hindistan'da yaşamış ve Padişah-ı Hind olarak da tarih edebiyatına geçmiştir.

⁴ Ekler bölümünde Gülbeden Begüm ile ilgili bazı İngilizce yazılara örnekler verilmiştir.

⁵ Salim Cöhce, "İlk Çağda Hindistan'da Türk Varlığı", Hindistan Türk Tarihi Araştırmaları I/1 (Ocak-Haziran 2001), Malatya, s. 9.

⁶ Erdoğan Merçil, "Gazneliler ve Hindistan", Türk-Hint İlişkileri Sempozyumu Bildirileri, (31 Ekim-1Kasım 2002) Ankara, s.58.

⁷ Salim Cöhce, "Gaznelilerin Hindistan Hâkimiyetleri" Türkler IV, Ankara 2002, s. 523.

⁸ Selçuk Duman, "Atatürk Dönemi Türkiye Hindistan İlişkileri", Turkish Studies, Volume 9/4 (Spring 2014), Ankara, s.390.

⁹ Erdoğan Merçil, Müslüman-Türk Devletleri Tarihi, TTK Basımevi, Ankara, 2011, s.353.

Babür¹⁰ iyi bir devlet adamı ve komutan olmanın yanı sıra, üstün nitelikli sanatçı kimliğiyle de önemli eserler üretir. Bunlar içinde en önemlisi, hatırat ve günlük niteliği taşıyan mensur eseri Babürnâme'dir.¹¹ Oldukça samimi bir üslupla kaleme aldığı eserde, başından geçen olayları olduğu gibi yazmış olmakla, bir hükümdardan beklenmeyecek davranış biçimi sergiler. Bu konuda Gülbeden Begüm, Hümayûnnâme'de şöyle diyor: "*Hazretin muharebeler ve tehlikeler anında gösterdiği cesaret, erlik ve tahammül pek ender olarak bir padişahın nakledilmiştir.*"¹²

Batılı yazarların da eserlerinde Babür'ün meziyetlerine hayran kalmakla birlikte hiçbir kahramanın kendisini Babür gibi güzel tasvir edemediği kanaatinde oldukları görülmektedir.

1525'te Babür Şah ile başlayan ve 1858'de II. Bahadır Şah'ın tutuklanması ile ortadan kalkan Hindistan Türk Devleti, bugün dahi saygıyla anılan siyasi, idari, içtimai, iktisadi ve mali birçok faaliyetler gerçekleştirmiştir.¹³

Bu tarihten sonra Hindistan'a yerleşen İngilizlerin hâkimiyeti gözlenmektedir.¹⁴

1530'da Agra'da hayata veda eden Babür Şah'ın, Gülbeden'in, hatıratında belirttiği üzere yerine Hümayun'un geçmesini istemiş ve bunu şu cümlelerle ifade etmiştir:

"...Senelerden beri yüreğimde yer tutmuş bulunuyordu ki padişahlığımı Hümayun Mirza'ya vererek kendim de Zerefşan Bağ'ımın bir köşesine çekileyim. Allah'ın keremiyle bütün arzularım tahakkuk etti ise de sıhhat zamanında işbu arzuma nail olamadım. Şimdi bu hastalık beni harap etti. Hepinize, Hümayun'u benim yerimde padişah olarak tanımanızı vasiyet

¹⁰ Türk ve dünya tarihinin önde gelen şahsiyetlerinden biri olan Babür şair, edebiyat nazariyatçısı, bestekâr, yazı mucidi birisidir. Aynı zamanda, mimarlık, peyzaj mimarisi, botanik, zooloji, astronomi, İslam fihkî gibi konularla da ilgilenen çok yönlü bir kişidir. Bkz., B. Yücel, Bâbü Dîvânı, Ankara 1995, s.12vd.

¹¹ XVI. yüzyıl en önemli ve en başta gelen ana kaynağı şüphesiz ki Gazi Zahirüddin Muhammed Babür'ün (1483-1530) hatıratıdır. Hakanî Türkçesiyle kaleme alınmış olan eser Babür'ün hayatının önemli hadiselerini bizzat hikâyeye ettiği bir kitaptır. Bazı yıllara ait kısımları kaybolmuş olmakla beraber tam bir otobiyografi sayılmaktadır. Babür, eserinde büyük bir samimiyetle başından geçenleri en ince ayrıntısına kadar anlatmıştır. O, başarıları yanında zayıf noktalarını da tenkit etmekten çekinmemektedir. Babür'den önce pek çok hükümdar kendi hayatlarını yazmış, ancak hiçbiri ilim âlemince takdir edilmemiştir. O sebeple bu eser, Batı'da en çok tanınan doğu ve Türk kaynağı olarak şöhret bulmuştur.

¹² Gülbeden, Hümayûnname, Çeviren: Abdürreb Yelgar, TTK, s. 137-138, Ankara, 1944. 8. Ankara, 1944. (Eserin İngilizceye çevirisi A. S. Beveridge tarafından yapılmıştır) Babür, kendi hatıratında da aynı vasiyeti şu şekilde anlatmaktadır: "Devlet âyâm ve memleket erkânını çağırıp biat ellerini, Hümayun'un ellerini verip onu yerime veliahtlığa tayin ettim. Hoca Halife Kanber Ali Bey, Terdi Bey, Hindu Bey ve hazır bulunan diğer kimselerin hepsi kabul edip, bağlandılar." Reşit Rahmeti Arat, Babürname, c. I, s. 434, Ankara, 1970.

¹³ Halis Bıyıktaş, Timurlular Zamanında Hindistan Türk İmparatorluğu, TTK Basımevi, 1991, s.115.

¹⁴ Enver Konukçu, "Babürlüler, Hindistan'daki Temürlüler" Türkler V, Ankara, 2002, s. 394.

Hilal Şahin

ediyorum. Devletinin hayırhahlığında kusur etmeyeceksiniz ve hiçbir vakit sözünden çıkmayacaksınız..."¹⁵

Gülbeden yine hatıratında Babür'ün Hümayun'un hastalığından duyduğu acıyı yine onun diliyle şöyle aktarıyor: *"Rabbim eğer can mukabilinde can kabul olunursa, ben ki Babür'üm ömür ve canımı Hümayun'a bahşettim."*¹⁶

Gülbeden, Hazreti Firdevs Mekânî'nin (Babür) hastalandığını, Hümayun'un sağlığına kavuştuğunu belirtiyor. Yazısının devamında babasının iki üç ay boyunca yatakta yattığını, aslında hastalığının nedeninin zehirlenme sonucu olduğunu ve nihayetinde hayata gözlerini yumduğunu anlatıyor.¹⁷

Gülbeden, babasının vefatını ve sonrasını bile ince bir üslupla ve ayrıntılarıyla ele almakla dönemi bize anlatma konusunda ne denli kusursuz ve tarafsız olduğunu yansıtmaktadır:

"Hak Teâlâ'dan ümit ederim ki Hümayun sizlere (halka) iyi muamele etsin. Baki ey Hümayun'um seni, biraderlerini, bütün hısımlarımızı ve adamlarımı Allah'a ısmarlarım ve bunları da sana ısmarlarım (emanet ederim)..." *"Bu sözlerden sonra bütün hazır bulunanlar ve bu levhayı görenler ağlamaya, sızlanmaya başladı. Padişah'ın da gözleri yaşla doldu. Bu vakıyı harem halkı ve Enderun ahalişi işitince acayip oldular, sabrı tahammülleri ellerinden gitti ve onun yerine ağlamak ve feryat etmek kaim oldu. Bu vakıadan üç gün sonra ebedi dünyaya göç ettiler... Halalarını, analarını, 'tabipler muayene için geliyorlar' diyerek dışarı çıkardılar. Evlatları ve herkes için bugün kara matem günü oldu. Misli görülmemiş ağlamalar, sızlamalar, feryatlar ve figanlar koptu. Herkes bir köşeye çekilip yasını tuttu..."*¹⁸

Gülbeden dönemin gelenek ve törelerini de yazarak tarihe bu yönde ışık tutmaya devam ediyor. Hindistan'da alışılmış bir töre olarak padişahların vefat etmesi durumunda pazar halkı (ayak takımı) nın yağmacılık yaptığına, bir kişinin kırmızı elbise giyerek file bindirildiğine, onun da tellal gibi bağırdığına ve şunları söylediğine değiniyor:

¹⁵ Gülbeden, a.g.e., s.138.

¹⁶ Gülbeden, a.g.e., s.135.

¹⁷Gülbeden, a.g.e., s.136. Babür'ün ölüm nedeninin sıtma ve ishal olduğunun iddia edildiği, bazı Batı tarihçilerinin güvenilir bir kanıt göstermeksizin Babür'ün son aylarında veliahtlık için Hümayun tarafından zehirlenmiş olduğunu ileri sürdükleri iddia edilmektedir. Babür'ün cenazesi Temürlü yası (Burada kastedilmek istenen şey Timurluların cenaze merasimlerine uygun olarak defnedilmesi) ile Cemne'nin sol kıyısında Nûr-Efşan'da toprağa verilmiştir. Vasiyeti üzerine alta ay sonra gömülü olduğu yerden çıkartılıp yine törenle Kabil'e taşınmıştır. Bkz: H.Hilal Şahin, Ekber Şah ve Dinî Reformu, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s.58, Ankara, 2014; Hikmet Bayur, Hindistan Tarihi, C.II s. 27, Ankara, 1987.

¹⁸ Gülbeden, a.g.e., s.138.

Hilal Şahin

“İlan olunur ki Babür Padişah hazretleri derviş oldular ve padişahlıklarını Hümayun Padişah’a verdiler.”¹⁹ Gülbeben, tellalın bağırmasıyla halkın teselli bulduğu ve Hümayun’un devleti için dualar edildiğinden bahsediyor.

Yine döneminde ölen kişilerin ardından yapılan merasimlere de değinerek dinî düşünce yaşam tarzı bakımından da bir açığı kapatmış oluyor. ²⁰Babasının hayata veda etmesinin ardından yapılanları şu cümlelerle anlatıyor:

“Babamın vefatından sonra ilk gelen Berat gecesinde ve mübarek günlerde Hazreti Padişah Babamın mezarında dinî merasim yerine getiriliyordu. Sonra mezarda altmış güzel okuyan hafız ve güzel sesli okuyucu tayin ettiler. Beş vakit namazda Kuran hatimleri indirilsin ve Firdevs mekânının ruhuna Fatihalar okunsun diye... mezarda fukaralara yemekler dağıtılması devam etti...”²¹

Babür, ardında, Hümayun²², Askeri, Hindal ve Kâmrân adına üç oğlu; Gültreng, Gülçehre ve Gülbeden adında üç kız evlat bırakmıştır. Kâmrân ile Hümayun²³ Çağatayca kaleme aldıkları eserleri ile dikkati çekerken, Gülbeden de Hümayun’un hayatı ve faaliyetlerini yazan kadın müellif olarak zamanına damgasını vurmuştur.

Bu çalışmayla hem bir Türk devleti olan Babürlülerin kadına verdiği önemi görecek hem de bir Türk Sultanı’nı tanımaya çalışacağız.

Gülbeden Begüm (1523-1603)

Neria Habber’in “Babürlülerin Unutulmuş Belgesi” olarak nitelendirdiği Hümayunnâme²⁴ isimli hâtıratıyla tanınan Babürlü Sultanı Gülbeden²⁵ Begüm,

¹⁹ Gülbeden, a.g.e., s.138.

²⁰ Babür’ün cenazesi Temürlü yası ile defnedilmesi örneği.

²¹ Gülbeden, a.g.e., s.138.

²² Hümayun Şah, Babürlüler Devleti’nin ikinci hükümdarıdır. Lakabı Mirzâ Nâsirüddin Muhammed’dir. 6 Mart 1508 yılında Kâbil’de doğmuştur. Babür Şah’ın Mâhim Begüm’den doğan büyük oğludur. Hümayun Şah, iyi bir asker, âlim ve şair olarak yetişmiştir. Hindistan Türk imparatorlarının 52.sidir.

²³ Hümayun bilimsel eserlere ilgi duymuş, birçok kaynak eserin yazılmasını sağlamıştır. Edebiyat ve astronomiyle de yakından ilgilenmiştir. Astronomi üzerine “Kanun-e Hümayun isimli bir eser yazmıştır.

²⁴ Purba Hossain, “Gulbadan Begum’s Humayunnama: A literary pardanashin” (www.academia.edu)

²⁵ Farsça, kadın ismi. Zarif anlamına gelmektedir. İngilizce eserlerde “Rose Body” şeklinde geçmektedir. Bkz: E.J.Brill, 2010. The Encyclopædia of Islam There, /1,Leiden, s.451; Golat, 2003. Encyclopædia Iranica, Vol.XI, New York. s.64-65; Jauhar and Charles Stewart, Advertisement To The Second Part of The Memoirs of The

Hilal Şahin

1523'te Horasan'da (Kâbil) doğdu. Babası Babürlü Devletinin kurucusu Babür Şah, annesi Orta Asya sûfilerinden Zinde Pîl diye tanınan Ahmed-i Câmî'nin soyundan Dildâr Begüm'dür. Gülbeden Hatun da babası gibi bir hatırat kaleme alır ve adını da Hümayünnâme koyar.

Gülbeden Begüm, Türkçe ve Farsça nazma hâkim, hat ve inşâ sanatında da yetenek sahibidir. Farsça iki şiiri, Mehdî Şîrazî'nin Tezkiretü'l-havâtîn'de yer almaktadır. Yazar olmasının yanı sıra iyi bir şair olan Gülbeden'in Farsça ve Türkçe dillerinde yazdığı bilinen şiirleri ne yazık ki günümüze kadar gelemediği zikredilmektedir.²⁶ Gülbeden'in akıllı ve ileri görüşlü bir kişi olduğu kaydedilmekle birlikte bir sultan olduğu için iyi bir eğitim almıştır.²⁷ Dönemin resmî dili Farsça, hanedan ve ordu dili Türkçedir. Başkentte en çok ordu dili Hindustani²⁸ konuşulur.

Bugün tarihçiler için önemli bir belge niteliğinde olan ancak çok bilinmeyen Gülbeden Sultan, Babürlü hanedanından bir kadın olarak yaşadığı dönemi kendi perspektifiyle, kendi penceresinden anılarına sığdıran oldukça önemli bir isimdir.

Babür öldüğünde 7-8 yaşlarında olan kızı Gülbeden, babasına karşı pek çok kız çocuğunda olduğu gibi candan bir sevgi ve hayranlık beslemiş olduğunu şu ifadelerle dile getirmiştir:

*“Bir müddet beni kucaklarında oturtular. Bu iltifatları esnasında o kadar büyük bir sevinç duydum ki onun üstünde bir sevinç tasavvur edilemez.”*²⁹

Küçük yaşta olmasına rağmen babasının ölümü başta olmak üzere kafasında derin izler bırakan olayları hafızasında tutması oldukça kayda değer bir durumdur. Babürname'de Gülbeden'in hafızasının oldukça kuvvetli olduğu kaydedilir.³⁰

16 yaşında Babür'ün kız kardeşi Hanzâde Begüm'ün ikinci oğlu, Cengiz (Çağatay) hanedanı üyesi Pencap Genel Valisi Hızır-Hoca Han³¹ ile evlenen Gülbeden'in bir oğlu ile bir

Moghul Emperor Humâyün pp. 56-58,Cambridge Uni.Press; L. Marlow, 2011. The Rhetoric of Biography, Narrating Lives in Persianate Societies Harvard; Nagendra Kr. Singh, 2001. The Encyclopædia of Muslim Biograpy, India, Pakistan, Bangladesh, Vol:II, , s.458-459. New Delhi; Munis D. Faruqui The Princes of the Mughal Empire, 1504–1719,Cambridge, s.48-50, 2012; Stephen Frederic Dale, The Muslim Empires of the Ottomans, Safavids, and Mughals, Cambridge University Press, s.89-105.

²⁶ Neria Harish Hebbar, Humayun-Nama: Gulbadan Begum's Forgotten Manuscript,

²⁷ Abul Fazl Allami, Ain-i Akbari, Çev: H.Blochmann, C.I, 2011, S.34.

²⁸ Yerli halkın konuştuğu ayrı bir dildir.

²⁹ Gülbeden, a.g.e., s.159.

³⁰ Arat, a.g.e., s. 10.

³¹ Hızır Hâce Çağatay diye de yazmaktadır.

Hilal Şahin

de kızı olur.³² Hızır Hoca Han Hümâyün'un son yıllarında ve Ekber Şah'ın saltanatı sırasında bazı eyaletlerde valilik yapmış biridir.

Hindistan Türk Devleti yıkılınca Gülbeden'in Kâbil'e gittiği anlaşılmaktadır.³³ 1556 yılında Hümâyün Şah ölünce Ekber Şah tahta geçer. Gülbeden, diğer saray kadınlarının birçoğu ile Hindistan'a gelir, kocası Hızır Hoca Han, Lahor Valisidir ve kendisi de orada kalır.

1557'de kesin şekilde imparatorluğun başkenti olan Agra'da yerleşip burada yaşamaya başlar. 1574'te yeğeni Selime Sultan Begüm ve pek kalabalık bir kabileyle hacca gider. Bunların içinde kardeşi Kamran'ın kızı Hacı Beyim olarak bilinen Miranşahi de vardır. Burada şunu belirtmek gerekirse Hümâyünnâme'de Hacı Beyim lakabının kendisine Hacca gitmeden önce verildiğine değinilmektedir.³⁴ Üç buçuk yıl Hicaz'da kalan Gülbeden'in, Hindistan'a dönerken bindiği gemi Aden'de kaza geçirir. Bir yıl kadar burada bekledikten sonra Hindistan'a ulaşabilir. Aden'de kaldığı sırada kendisine iyi davranılmadığı için Ekber Şah durumu Osmanlı Padişahı III. Murad'a bildirmiş, padişah da suçluları cezalandırmıştır. Gülbeden Begüm, hac dönüşünde yeğeni Ekber Şah tarafından şahsi hatıralarını yazmakla görevlendirilir. Kendi tarihine tanıklık eden Gülbeden, tarih ve hatıraları konusunda bir bağ kurmuştur.

Serap Yeşiltuna bir yazısında Babürlü kadınlarından bir örnek vererek şunları yazıyor: “... Ben Hindistan'a Babür'ün toprakları diyorum. Çünkü Türk'ün cesaretini, adaletini, sevgisini, aşkını, merhametini ve de büyüklüğünü o topraklara taşıyarak altın çağını yaşatan hükümdardır o. Avrupa'da engizisyonların en acımasız günleri yaşanırken, tüm dinlere ve dillere saygılı, Babür'ün torunu Ekber'in izinden giden bir krallıktır. İngilizlerin hedef tahtasına oturmakta gecikmez. Kral Vacid Ali Şah'ın eşi Begüm Hazret Mahal'dir. Kral'ın kendi haline terk ettiği Begüm onun kadar vurdumduymaz olamayacak ve kendini Kral'ın yapamadığını yapacak güçte görerek tüm Hindistan'a yeniden bir diriliş ve direniş gücü verecektir. (...) Begüm Hazret Mahal, temsili bir önder değil, devletin başı ve orduların başkomutanı olmuştur. Begüm'ün kökeni hakkında net bir bilginin elimizde olmadığı söyleniyor. Ama bana sorarsan Hindistan topraklarındaki pek çok Türk kadını gibi o da Babürlülerin soyundan gelen gerçek bir Türk asilzadesidir. Köle olarak geldiği Vacid Ali Şah'ın sarayındaki tek gerçek asilzade... Onu bazen en yakın, en müttefik görünenler bile anlamaz. Direnişin başındaki isimlerden biri olan Molla Ahmedullah Şah da böyledir. “Kadınlar devlet işlerini yönetmek için yaratılmadı. Kadınlar çok zayıftır ve etki altında kalırlar” diyerek onu pasifize etmek ister. Ama binlerce adama önderlik eden Molla onun

³² Ondand birçok çocuğu olduysa da bunların hiçbiri önemli mevkilere yükselemedi. Bkz: TDV İslam Ans., C.14. s. 235.

³³ Babürlüler 15 yıl sonra (1555) tekrar kurulacaktır.

³⁴ Arat, a.g.e, s.257.

cevapları karşısında susmak zorunda kalır: ‘Ya, öyle mi! Öyleyse nasıl oluyor da Hint devletleri asırlardır kadınlar tarafından yönetiliyor. Yoksa ağabeylerinden daha becerikli olduğu için Delhi tahtına varis edilen Raziye Sultan’dan bahsedildiğini de mi duymadınız? Kocasını Cihangir Şah kendini içkiye ve şiiire vermişken Mugal imparatorluğunu çekip çeviren Nur Cihan? Kudsiye Begüm? Begüm İskender?’³⁵

Yeşiltuna, Begüm Hazret Mahal’in, kadınlara devlet yönettiren anlayışın ürünü olduğuna, Babür’ün kız kardeşi Hanzade Begüm ya da Hümayun’un kız kardeşi Gülbeden Hatun gibi pek çok öncü ve fedakâr Türk kadınının soyundan geldiğini düşündüğüne yer vererek tarihin omuzlarına yüklediği bu görevi, tıpkı diğerleri gibi başarıyla kaldırdığını ifade etmiştir.³⁶

Kâbil’de doğan (1523) 80 yaşında Agra’da hayata veda eden (7 Mayıs 1603) Gülbeden Begüm’ün tabutunu yeğeni Ekber’in taşıdığı rivayet edilmektedir.³⁷

Hûmayûnnâme

Hûmayûnnâme, Babür’den sonra yerine geçen oğlu Hümayun’a atfen verilmiştir. Eserde Babür’ün ve oğlu Hümayun’un Hindistan’ı fethetmeleri ve oralarda geçirdikleri günler anlatılır.³⁸ Mesela Babür’ün Hindistan’a yaptığı son seferde Kuzey Hindistan egemenliğinin yeniden Türklerin eline geçmesi Hûmayunnâme’de şöyle anlatılıyor:

“933 senesi Recebin sekizinde Sultan İbrahim ile Panipat’ta bir meydan muharebesi yapıldı ve sultan öldürüldü. Bu zafer Allah’ın bir inayeti idi. Çünkü sultanın ordusu 180 bin süvariyle 1500 kadar azgın filden mürekketti. Halbuki babamın ordusu esnaf ve Pazar halkı da dâhil toplam 12 bindi. Savaştan sonra beş padişahın biriktirdiği hazine halka dağıtıldı. Hindistan’da geçmiş padişahlardan kalma hazineleri sarfetmek ayıp kabul edilir, aksine eklene eklene büyütülmüş. Babamın çok sevdiği Hoca Kelan Bey, Kabil’e gitmek üzere izin istedi, fakat babam razı olmadı, çünkü onu çok seviyordu. Hoca Kelan, Hindistan’a alışamadığını, burada yaşamının çok zor olduğunu söyleyince, babam izin verdi. Onu birçok hediyeye Kabil’e gönderdi ve kendilerine dua etmelerini istedi.”³⁹

Babür’ün bir zaferinin ardından her Beyim’e dağıtılmak üzere: “Sultan İbrahim rakkaselerinden bir hassa rakkase, bir altın tabak dolusu cevahir, lâl, inci, elmas, yakut,

³⁵ Yazının devamı için bkz: Serap Yeşiltuna, (1 Haziran 2014) “İlk Kurtuluş Savaşımız ve Kadın Lideri” www.turksolu.com.tr

³⁶ Serap Yeşiltuna, bahsi geçen çalışma.

³⁷ Misra Rekha, “Women in Mughal India 1526-1748 AD” Munshiram Manoharlal Publications, 1967, s. 251.

³⁸ Gülbeden, a.g.e., s.142.

³⁹ Gülbeden, a.g.e., s. 124-125; Fatih Bayram, “Garip Bir Memleket, Garip Bir Sultan: Babürname’deki Hindistan”, Divan İlmi Araştırmalar, 2004/2, S. 17, s. 183. Gazi Zahirüddin Muhammed Babür, Babürname, çev: Reşit Rahmeti Arat, TTK, C.II, Ankara, 1987, s. 329.

zümrüt, firuze, zebercel, aynülhirre (kedi gözü: kıymetli taş) ve sedef işlemeli küçük bir tabla dolusu eşrefi, her cins kumaştan dokuz dokuz⁴⁰ top... ayrı ayrı verilsin” dediğine de değinir.⁴¹ Gülbeden, Zaferle birlikte şükür secdelerine kapandıkları da ayrıntılı olarak yazmıştır.⁴²

Babür’ün Hindistan seferine çıktığı sırada (1525) Kâbil’de bulunan Gülbeden Begüm bu yıllarda, Hümâyun’un annesi ve Babür’ün ilk hanımı olan Mâhem Begüm tarafından büyütülür, 1529’da babasının yanına Agra’ya gider. Burada da Mâhem’in gözetimi altında eğitimini sürdürür.⁴³ 1540 yılına kadar Hindistan’da kalan Gülbeden Begüm, bu tarihte Hümâyun’un Delhi sultanlarından Şîrşah Sûr karşısında mağlûp olmasından sonra hanedana mensup diğer kadınlarla birlikte Kâbil’e gider. Hümâyun da 1545’te buraya gelir.⁴⁴

Yine bir hatırasında Gülbeden, babasının Agra’da iken dört sene boyunca her cuma halalarını ziyarete gittiğini, bir gün havanın son derece sıcak olduğu bir zamanda, Akem’in şu sözlerine yer verir:

*“Hava çok sıcaktır. Bir cuma gitmeseniz ne olur sanki? Beyimler böyle şeyden gücenmezler. Padişah Babam Akem’e: ‘Mahım senden böyle sözler beklemezdim. Hazreti Ebu Sait Mirza’nın kızları ki baba ve kardeşlerinden ayrı düşmüşlerdir, onları kaybetmişlerdir. Nasıl olur da ben onların hatırlarını hoş etmem’ der.”*⁴⁵

Bu cümleleri ayrıntılı bir şekilde yazan Gülbeden, devamında babasının halalarının huzuru için Mimar Hoca Kasım’a şunları söylediğine yer verir: *“Halalarımız konaklarında herhangi bir iş veya hizmet emrederlerse canı gönülden, başka işlerden önce yapasın.”*⁴⁶

Dr. Neria H. Hebbar, Gülbeden tarafından kaleme alınan Hümâyunnâme’nin, Ebu’l-Fazl el-Allâmî’nin Ekbername’sine kaynak olmak üzere yazıldığını kaydetmektedir.⁴⁷ Söz konusu eserde Gülbeden’e çeşitli yerlerde atıflar yapılmaktadır.⁴⁸ Hümâyunnâme, 1553 yılı olayları ile sona erer. Hümâyun döneminin bir genel tarihi olan eserin askerî ve siyasi hadiseleri anlatmada yetersiz kaldığı ifade edilmekle birlikte Babür’ün son yılları, Hümâyun devrindeki hanedan mensupları, sarayda geçen olaylar ve harem hayatına dair verdiği bilgiler yönünden büyük öneme sahiptir. Hümâyunnâme, dönemin sosyo-ekonomik tarihi açısından da değerli bir kaynaktır.

⁴⁰ Bu sayının uğurlu sayıldığı ve bu sayıda hediye vermenin adet olduğu, Gülbeden’in diğer sayıları Farsça ama “dokuz” sayısını Türkçe olarak yazdığı anlatılıyor. Gülbeden, a.g.e., s.126.

⁴¹ Gülbeden, a.g.e., s.127.

⁴² Gülbeden, a.g.e., s.127.

⁴³ Ali Fuat Bilkan, Bâbür: Risâle-i Vâlidîyye Tercümesi, İstanbul Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2001, s.64.

⁴⁴ Yusuf Hikmet Bayur, 1987. Hindistan Tarihi, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

⁴⁵ Gülbeden, a.g.e., s.127.

⁴⁶ Gülbeden, a.g.e., s. 128.

⁴⁷ Neria H. Hebbar, “Humayun-Nama: Gulbadan Begum's Forgotten Manuscript”, 20-Feb-2005 (<http://www.pageglance.com/boloji.com>)

⁴⁸ Allami, a.g.e., s. 35.

Hümâyunnâme’de Timur soyunun herkes için kapalı ve açık kalan harem tarihine yer verilen, bu soyun önemli bir üyesinin kaleme almasıyla derlenen eserde saray ve harem görenekleri, gelenekleri, toy ve eğlence tarzları, düğünleri, kadın ve erkeklerin düşünceleri, davranışları, düşmanlık ve rekabetlerine yer verilmekte olup Gülbeden, bizzat şahit olduğu 1545’ten sonraki hadiseleri oldukça canlı bir şekilde anlatmaktadır. Örneğin, Hümayun’un Hamide Banu ile evlenmesiyle ilgili olarak anılarından birinde şu ifadeleri kullanır:

“Hümayun, Hamide Banu’yu görür ve birkaç kez elçiler aracılığıyla huzuruna davet eder. Ancak Hamide Banu namahrem olduğunu söyleyerek davet talebini reddeder. Bunun üzerine Hümayun da ‘ben ona namahrem isem, o vakit onu benim mahremim yaparım’ der. 40 gün boyunca Hamide Banu Begam kabul etmez. Annem ona ‘Bir gün biriyle evleneceksin. Bir hükümdardan daha üstün olacak o şahıs nerededir?’ der. Böylece Hamide Banu Hümayun ile evlenmeye razı olur.”⁴⁹

Hümayun döneminde erkek çocuğun daha önemli olduğuna da değinmeden geçmiyor. Hümayun’un eşlerinde hitaben (Bige Beyim ve Meyvecan) Ake Mahım Beyim’in şöyle dediğini yazıyor: *“Herhangi biriniz oğlan doğurursa kundak takımının iyi olanını ona vereceğim. Bu takımların üzeri fıstık, badem ve dört çekirdek içinin şekilleriyle altın ve gümüş iplikle işlenmiştir.”⁵⁰*

Şahit olduğu veya duyduğu olayları kendi duygu ve düşünceleri doğrultusunda yazan Gülbeden Begüm’ün erkek kardeşleri arasında en çok Hindal Mirza ile Hümayun’u sevdiği, onların aleyhine yazmaktan kaçındığı, hatta onları mazur göstermeye çalıştığı dikkati çekmektedir. Ama zaman zaman da Hümayun’u eğlenceye olan merakından dolayı eleştirmektedir.

Gülbeden’in yazılarında eşinden çok az bahsettiği diğer yandan annesi ve Hindal’a oldukça bağlı olduğu görülmektedir.⁵¹ Bunun bir sebebi olarak kaynaklarda eşinin Timur ya da Cengiz soyundan olmaması ve başka bir sebebi de kocasının Hindistan tahtı kaybedildiği sırada 1540’da Kamranla kalmış olması ve Gülbeden’in bundan dolayı bir yandan Ekber ve Hümayun Şah’a mahçup bir duruma düşmesi olarak kaydedilmektedir. Ancak özetle şunu söylemek mümkündür ki Gülbeden’in eşinden çok az bahsetmiş olmasının nedeni tam olarak bilinmiyor. Gülbeden, abisi Hümayun’un eşlerinden aynı zamanda Ekber Şah’ın annesi Hamide Banu ile çok iyi arkadaştır.⁵² Hümayunnâme’de Hamide Banu’nun soyu hakkında

⁴⁹ Gülbeden, a.g.e., s.56; Yasmeen Murshed, a.g.m.

⁵⁰ Gülbeden, a.g.e., s.141.

⁵¹ Gülbeden, a.g.e., s.155-166 vd.

⁵² Yelgar, a.g.e., s.

doğru dürüst malumat sahibi olmanın oldukça güç olduğuna yer verilmekte olup onun Ahmet Cami zinde-fil soyundan olduğuna işaret edilmektedir.⁵³

Hümâyunnâme, birkaç yüzyıl kaybolduktan sonra tekrar bulunduğu, bu anı kitabının pek çok sayfasının eksik olduğu anlaşılmıştır. Aslında hatıratın en azından birkaç kopyasının olması gerektiği de aşikârdır. Bu eser 1552 yılında, yani Hümayun'un ölümünden dört yıl önce, kardeşi Kamran'ın gözlerinin kör edilmesi anlatılırken yarım kalmış bir cümleyle bitmektedir.

Hümayunnâme'nin British Museum'daki tek nüshası A. S. Beveridge tarafından İngilizceye çevrilerek geniş bir girişle birlikte yayımlanmıştır (1902). Gülbeden Begüm adıyla neşredilen eseri Abdürrab Yelgar, Hümâyunnâme ismiyle Türkçeye tercüme etmiştir.⁵⁴

Gülbeden'in Giyim Tarzı

Hümayunnâme'ye göre Gülbeden 1539 yılında, 16-17 yaşlarında genç bir kız iken başına bir çeşit takke giymiş⁵⁵, sonra bir çeşit başörtüsü takmıştır.⁵⁶

Hümayunnâme'de Hümayun'un Gülbeden'e şöyle dediğine yer veriliyor: “*Padişah'ın huzuruna ilhak ettik. Bu hakiri görünce 'ilk nazarda seni tanıyamadım. Gor-Bengale üzerine muzaffer ordumla yürüdüğüm zaman başına takı (takke) giyiyordun. Şimdi de seni yemeni ve kassaba (kadınlara mahsus bir baş sargısı) ile gördüm. Seni tanıyamadım. Gülbeden sen hiç hatırımdan çıkmadın...*”⁵⁷

Bayur, padişah ve hanedan üyelerinin (kadın ve erkek) genel olarak Orta Asya ve İslam dünyasının giyim tarzını benimsediği, döneme ait minyatürlerden “beli sıkı tutan, dar ve şeffaf bir entari giyildiği, başa külah takıldığı; beylerin düz beyaz ince kumaş kullanmakta olduğu” nu ifade etmektedir. Bayur, söz konusu kıyafetin bir merasim kıyafeti olmadığını da düşünmektedir.⁵⁸ Bayanların saçlarının açık olduğu görülen minyatürler de bize o dönemde örtünmenin çok sık olmadığını gösteriyor ve hanedan kadınlarının genel olarak kendi eski giyimlerini benimsedikleri anlaşılıyor. Örneğin Ekber Şah'ın Racput olan eşi ve Cihangir'in eşinin “sari” denilen ve vücuda sarılan tek kumaştan yapılmış giyim tarzını benimsediği

⁵³ Arat, a.g.e., s. 258.

⁵⁴ Yelgar, a.g.e., s. I.

⁵⁵ Bkz: “Ekler” s.16.

⁵⁶ Gülbeden, a.g.e., s. 160.

⁵⁷ Gülbeden, a.g.e., s.161.

⁵⁸ Bayur, a.g.e., s. 552.

görüüyor. Timur soyundan olduğu bilinen Ekber Şah'ın annesi Hamide Banu Beyim'in de bir resimde "sari" giyindiği görülmektedir.⁵⁹

Begüm Unvanı

"Begüm" unvanının ne anlama geldiğini belirtmekte fayda olduğu kanısındayız. Begüm, Hindistan'da Babür Şah ve halefleri devrinde (1526-1858) hükümdarların anne, kız kardeş ve dul kadınları gibi aile fertlerine verilen unvandır. Begüm, Timuroğulları hanedanlığındaki kızların (prensens) adlarının getirilen unvandır. Delhi Türk Sultanlığı hükümdarı Raziye Begüm de buna güzel bir örnektir.

Şah İsmail'in annesi Alemşah Begüm Şah⁶⁰ I. Tahmasp'ın annesi Türkmen Sultanum Begüm⁶¹ yine bu unvana örnek verilecek diğer isimlerdir. XVI-XVIII yüzyıllarda Ön Asya, Yakın ve Orta Doğu bölgesinde hükümranlık eden Osmanlı, Safevi, Babürlü Türk hanedanlarının döneminde kullanılan unvanların aynı terminolojiye dayanması tarihin seyri açısından oldukça olağan bir durum olsa gerek.

Enver Konukçu, Osmanlılarda "Sultan", Cengizlilerde "Hanım" dendiği gibi Türkçe "Bey" unvanının karşıtı olan bu kelimenin begim, bigim, begum, begam şekillerinin de olduğu; Hindistan'da 1526 yılına kadar böyle bir unvana rastlanmamakla birlikte bunun Timurlularda kullanıldığını ifade etmektedir.⁶²

Babür'ün Vekâyisi ile Gülbeden Begüm'ün Hümayunnâme'sinde begümler hakkında ayrıntılı bilgiler göze çarpmakla birlikte söz konusu eserlerde begümlerin soy kütükleriyle Babür ve Hümayun Şah zamanlarındaki faaliyetleri anlatılmaktadır.⁶³ Hümayunnâme'de 15 ve 16. yüzyılda yaşamış olan 203 kadın hakkında bilgiler mevcuttur. Bunlardan; Hamide Banu Beyim (Begim), Dildar Beyim, Akika, Gülruh Beyim, Gülreng Beyim, Gülizar Beyim, Gül Beyim, Gülçehre Beyim, Günver Bibi, Habibe Sultan, Hacı Beyim, Bige Beyim, Ak Beyim, Emine Beyim Miranşah, Apak Beyim, Ayşe Sultan, Çölî, Dildâr, Gevher Şad, Gülbeden, Hanzâde, Hatice, İsen Devlet, Mâhım, Mahdûme, Masûme, Mihr Bânû ve Mihr-i Cihân XVI. yüzyılın en önde gelen begümleri olarak zikredilmektedir.⁶⁴

Bige Begüm, Nâsırüddin Hümayun Şah'ın hanımıdır. Celâleddin Ekber'in annesi ise Hamide Bânû Begüm'dür. Nûreddin Cihangir'in eşi Nur Mahal veya Nûr-ı Cihân da sarayın önde gelen begümlerindendi. Cihangir'in oğlu Şehriyar da Lâdili adlı begümle evli idi. Şah

⁵⁹ Bayur, a.g.e., s.553. Ekler bölümünde Hamide Banu'nun temsili bir resmi bulunmaktadır.

⁶⁰ Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ın kızı. Şah İsmail'in annesi.

⁶¹ Andrew J. Newman, İran Safevileri (IB Tauris, 2004) s. 42

⁶² Enver Konukçu, "Begüm Maddesi", İslam Ansiklopedisi, s. 344.

⁶³ Arat, a.g.e., s.182-224 vd.

⁶⁴ Gülbeden, a.g.e., s.223-236 vd; Konukçu, a.g.m., s .344.

Hilal Şahin

Cihan, Cihanârâ (sonra Padişah Begüm) ile evlenmişti. Cihanârâ, Mümtaz Mahal adıyla tanınmış ve Tac Mahal gibi bir dünya harikası mimari şaheser onun adına yapılmıştır.

İngiltere'nin Hindistan'daki varlığıyla (1858) saraydaki "begüm" unvanının kullanımı da sona erer ancak Hindistan'ın birçok yerindeki Müslüman devletlerde idarecilerin eşleri "begüm" unvanını yaşatmaya devam eder. İsmâîlîlerin Ağa Hanlarının kadın ve kız çocuklarının da bu geleneği devam ettirdikleri kaynaklarda yer almakta olup Doğu ve Batı Pakistan'da, Hindistan'daki Müslümanlar arasında begüm tabirinin gittikçe yaygınlaştığına dikkat çekilmektedir. Günümüzde de kullanılan bu unvanın Pakistan'ın kurucusu Muhammed Ali Cinnah'ın kız kardeşi Fâtıma Cinnah'ın da sıfatı olduğu bilinmektedir.⁶⁵ Halen Pakistan'da çok fakir olanlar hariç evli kadınlar bu unvanı "hanım" karşılığında kullanmakta olup Hindistan'da da hanımlara eşler genellikle bu unvanla hitap etmektedir. Son zamanlarda azalmakla birlikte bu unvan yeni doğan her kız çocuğunun âdeta geleneksel unvanı durumundadır. Begüm bugün, Türkiye'de de isim olarak kullanılmaktadır.

⁶⁵ Konukçu, a.g.m., s.344.

Sonuç

Babürlülerde Babür Şah ile başlayan edebi çalışmalar nesilden nesile geçmiş, günümüze kadar ulaşabilen; birçok edebiyatçı ve tarihçiye ışık tutan eserlere öncülük etmiştir. Kendi döneminin önemli olaylarını hatıralarla birleştiren edebi ürünler, hem çağının modernitesini göstermesi hem de çağını tarihin sayfalarına taşıyan bir köprü vazifesi görmesi bakımından kayda değerdir. Diğer yandan da Hint medeniyetinin Türk kültür ve edebiyatına etkisi olduğunu ifade etmek gerekir. Babürlüler, Gaznelilere göre hem Türk kültürüne daha yatkın olmaları ve hem de edebiyat dillerinin Türkçe olması sayesinde yaklaşık üç yüz yıl boyunca bölgeye Türk kültürünü hâkim kılmışlardır.

Öte yandan Azmi Özcan'ın da ifade ettiği üzere⁶⁶ Türklerin Hindistan gibi kendilerine yabancı olan bir coğrafyada yüzlerce farklı dil ve ırktan insanı yüzyıllarca idare etmeleri tarihçiler tarafından o çağların en büyük olayları arasında gösterilirken Türkiye tarihçiliği tarafından ne yazık ki bu durum ihmal edile gelmiştir.

Hindistan ve Türkiye'nin tarihlerindeki paylaşılan değerler 20. yüzyıldaki büyük kopuşa rağmen hâlâ canlılığı muhafaza etmekle birlikte bu değerler son yıllara kadar ilmî, siyasi ve ticari alanlarda karşılığını bulamamıştır. Dünya'nın Çin'den sonra en kalabalık ve en hızlı büyüyen ülkesi olan Hindistan'a karşı başka pek çok devlete nazaran ortak tarih ve kültürün bize sunduğu muazzam imkânların nice yıllardır heba edilmesi elbette bir sorumluluktur ve bu sorumluluğu üstlenenler tarihte yerlerini alacaklardır

Ve... Babür'ün kızı, Gülbeden Begüm çalışmamızın ana teması olup, bir Babürlü Sultanı, bir kadın, bir yazar aynı zaman da bir tarihçidir. Hindistan'daki Babürlü hanedanının tarihine ait hâtıratı ile tanınan Sultan, kendi dönemini büyük bir titizlikle kaleme almıştır. Hind'i tanıtan Babür'ün kızı Gülbeden Hatun, tıpkı babası gibi bir hatırat kaleme alır ve adını da Hûmayûnnâme koyar. Bu isim, Babür'den sonra yerine geçen oğlu Hümayun'a atfen verilmiştir. Eserde Babür ve oğlu Hümayun'un Hindistan'daki fetihleri ve geçirdikleri günler anlatılır.

Gülbeden Begüm'ün eseri hatırat olduğu için kendi ve yakınlarının hayatından ayrıntılara yer vermiştir. Gülbeden, eserinde askeri ve siyasi olaylara çok fazla yer vermeden adeta dönemini farklı yönden ve ayrıntılı bir şekilde yazarak sonraki döneme ve yazılacak eserlere kaynaklık etmiştir.

SE

⁶⁶ Azmi Özcan, Türk-İslam Tarihinin Kayıp Parçası: Hindistan (www.sabahulkesi.com)

Seçilmiş Kaynaklar

Azimджанова С.А., 1977, Государство Бабура в Кабуле и Индии. М.: Наука.

Антонова А.М., 1982, Очерки общественных отношений и политического строя Могольской Индии времен Акбара (1556-1605).

Арапов Д. Ю., 1969, Из истории политических взаимоотношений Средней Азии и Ирана в конце XVI века. // Вестник МГУ. Серия IX. История, , №1.

Ağayev R. Ə. ,2004, Azərbaycan və Mərkəzi Asiya dövlətlərinin qarşılıqlı münasibətləri. (XV-XVI əsrlər). Bakı.

Агаларов Мубариз. ,2008, О политических и дипломатических отношениях между азербайджанским государством Сефевидов и государством Великих Моголов в период правления Шаха Тахмасиба I // Азербайджан и азербайджанцы. Баку: Nurlan, , № 5-8,

Abul Fazl Allami, 2011, Ain-i Akbari, Çev: H.Blochmann, C.I, Calcutta, Low Price Pub.

ARAT,Reşit Rahmeti, 1970. Babürname, C. I, TTK, Ankara

Babür, Babürname, 1987. Çeviren: Reşit Rahmeti Arat, C.II,: TTK, Ankara.

BAYRAM, Fatih, 2004. “Garip Bir Memleket, Garip Bir Sultan: Babürname’deki Hindistan”, Divan İlmi Araştırmalar, Ankara.

BAYUR, Yusuf Hikmet, 1987. Hindistan Tarihi, TTK, Ankara.

BIYIKTAY, Halis, 1991, Timurlular Zamanında Hindistan Türk İmparatorluğu, TTK, Ankara.

BİLKAN, Ali Fuat, 2001, Babür: Risâle-i Vâlidîyye Tercümesi, İstanbul Kitabevi Yayınları, İstanbul.

BRİLL, E.J., 2010, The Encyclopædia of Islam There, /1, Leiden.

CÖHCE, Salim, 1995, Türk Tarihine Giriş, Çağ Ofset, Elazığ.

CÖHCE, Salim, 2002, “Hindistan’da Kurulan Türk Devletleri” Türkler Ansiklopedisi, C. IV, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1286-1300.

CÖHCE, Salim, 2001, İlk Çağda Hindistan'da Türk Varlığı, "Hindistan Türk Tarihi Araştırmaları I, Malatya.

CÖHCE, Salim, 2002, "Gaznelilerin Hindistan Hâkimiyetleri" Türkler IV, Ankara

DALE, Stephen Frederic, The Muslim Empires of the Ottomans, Safavids and Mughals, Cambridge University Press.

DUMAN, Selçuk, 2014, "Atatürk Dönemi Türkiye Hindistan İlişkileri", Turkish Studies, Volume 9/4, Ankara 389-39.

FARUQUİ, Munis D. The Princes of the Mughal Empire, 2012. 1504–1719, Cambridge

GALİP, Mübarek-GÖMEÇ, Saadettin Y., 2013. Hindistan'da Türkler, Berikan Yayınevi, Ankara.

Gülbeden, 1944, Hümâyûnname, Çeviren: Abdürrab Yelgar, TTK, Ankara.

GRENARD, Fernand, 1971. Babur, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul.

HEBBAR, Neria H., "Humayun-Nama: Gulbadan Begum's Forgotten Manuscript", 20-Feb-2005 (<http://www.pageglance.com/boloji.com>)

KONUĞÇU, Enver, 2002. "Babürlüler, Hindistan'daki Temürlüler" Türkler V, Ankara 1330-1350.

KONUĞÇU, 1992, Enver, "Begüm", DİA Yayınları, C. V. Ankara 344.

MARLOW, L., 2011, The Rhetoric of Biography, Narrating Lives in Persianate Societies Harvard.

MERÇİL, Erdoğan, 2002, "Gazneliler ve Hindistan", Türk-Hint İlişkileri Sempozyumu Bildirileri, Ankara.

MERÇİL, Erdoğan, 2011, Müslüman-Türk Devletleri Tarihi, TTK. Ankara.

MÜNŞİ İSGƏNDƏR BƏY TÜRKMƏN, 2009, Tarixe-aləmaraye-Abbasi. I cild / fars. tərc., ön sözün müəll., şərh. O. F. Əfəndiyev, N. Musalı. Bakı.

NEWMAN, Andrew J., 2004, İran Safevileri (IB Tauris,) p. 42.

Hilal Şahin

ÖZCAN, Azmi, Türk-İslam Tarihinin Kayıp Parçası, Hindistan, <http://www.sabahulkesi.com/2014/04/01/t%C3%BCrk-islamtarihinin-kay%C4%B1p-par%C3%A7asi-hindistan> (Erişim: 04/03/2016).

SÜMER, Faruk, 1992, Safevi Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türkleri'nin Rolü, TTK, Ankara.

STEWART, Jauhar and Charles, Advertisement To The Second Part of The Memoirs of The Moghul Emperor Humāyūn pp. 56-58,Cambridge Uni.Press.

SİNGH, Nagendra Kr., 2001, "The Encylopadeia of Muslim Biograpy", India, Pakistan, Bangladesh, Vol:II, New Delhi.

ŞAHİN, H. Hilal, 2014, Ekber Şah ve Dinî Reformu, Ankara Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

ŞAHİN, H. Hilal, 2015,"Osmanlı-Hind İlişkilerine Genel bir Bakış (XV.- XVIII. yy), Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, C. 2. S. 6.

REKHA, Misra,1967, Women in Mughal India (1526-1748 AD) Munshiram Manoharlal Publications, Delhi.

YÜCEL, Bilal, 1995, Babür Dîvânı, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara.

Hilal Şahin

Ekler

Gülbeden Begüm'ün Temsili Resmi

Hümâyunnâ'den Bir Kesit

Hilal Şahin

Hilal Şahin